

محمد خاکی، عنایت‌الله مجیدی، محمدحسن سمسار / جلسه شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی / دهه هفتاد

که کم‌ترین حق‌گزاری این است که گزارش کاملی از این مجموعه‌ها به دست دهیم تا آیندگان بدانند اهداکنندگان این مجموعه‌ها به چه نیتی کتابخانه اختصاصی خود را به این مرکز سپرده‌اند و این خیلی مهم است؛ محتویات این مجموعه‌ها چه بوده است؟ در شرح حال اهداکننده روشن می‌شود که مرتبه علمی اهداکننده کجاست؟ به عبارت دیگر معلوم دارد که در چه مقام و موقعیتی بوده است. بنابراین چاپ این اثر نشان می‌دهد که چه شخصیت‌ها و مراکزی به این نهاد اطمینان کرده‌اند و گران‌بهارترین یادگار خانوادگی خود را برای استفاده جامعه فرهنگی به این مرکز سپرده‌اند. تاکید می‌کنم نشان دادن این اعتماد برای ما بسیار ارزش است و مسئولیت خطیر مرکز را نیز گوشزد می‌کند. این اثر در دو مجلد در ۱۲۱۴ صفحه با عنوان «کتابخانه‌ها و گنجینه‌های اهدایی به مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی» انتشار یافته است.

دکتر محمود افشار را هم داشتند. به‌نظم او به‌درستی آگاه بود که حفظ و صیانت یک مجموعه از یک طرف و سرویس‌دهی آن در درازمدت کار آسانی نیست و با آشنایی کامل و درایت، این مرکز را محل اعتماد دانست. چیدمان این مجموعه را عمدتاً با نظارت ایشان و در زمان حیاتش و مطابق همان سلیقه و چیدمان منزل ایشان انجام دادیم. به‌هرصورت چنان‌که در جای دیگر هم گفتیم با خصوصیات که از ایشان سراغ داشتیم اهداء این مجموعه در عرصه فرهنگی کشور ما حادثه قرن بود. از یاد نبریم که چند مجموعه که در پی آمد، مجموعه دکتر صادق کیا، دکتر محمدجواد مشکور، مرحوم غلامعلی توستی، دکتر منوچهر ستوده، دکتر عبدالحسین زرین‌کوب، دکتر محمدرضا شفیعی‌کدکنی، مجتبی کمره‌ای و دکتر بهرام فره‌وشی هریک جداگانه ارزش بسیار دارند. با توجه به اهمیت مجموعه‌ها، سزاوار دیده شد

توجهی به فصل مفصل کتابخانه مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

گنجینه دوران

عنایت‌الله مجیدی

رئیس کتابخانه و مرکز اسناد و عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

در دانشگاه کمبریج بودند در این اهدا سهم بزرگی دارد. این مجموعه نزدیک به ۶۰۰ مجموعه خطی گران بها و یک کتابخانه ارزنده آثار چاپی است. شاید مهم‌ترین و البته موسع‌ترین و مفصل‌ترین مجموعه اهدایی، گنجینه پژوهشی ایرج افشار باشد. تا جایی‌که به‌خاطر دارم ایشان آقای بجنوردی را به منزل خود دعوت کرده بود و همه کتاب‌های کتابخانه اختصاصی خود را نشان داده بود و آقای بجنوردی نیز خیلی تعجب کرده است که آقای افشار در کمال فروتنی گفته بود: آیا همه این کتابخانه و اسناد آن را از من می‌پذیرید؟ آقای بجنوردی نیز میبوت ماند از این‌که این مرد بزرگ می‌خواهد همه گنجینه‌اش را به دائرة المعارف بدهد. سپس این گنجینه کم‌نظیر با موافقت فرزندان استاد به دائرة المعارف انتقال یافت. نکته‌ای که باید بدان توجه کرد این است که آقای افشار پیش‌تر رئیس کتابخانه ملی، بانی و رئیس کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران بود. بنیاد موقوفات

فصل مفصل کتابخانه مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی مجموعه‌های اهدایی و بعضاً خریداری آن است. در میان کتابخانه‌های طراز اول کشور آن هم در این وسعت، رویدادی نادر و فرخنده است که مرکز نخست توانسته است با کارهای ارزنده خود، اعتماد جامعه فرهنگی را به خود جلب کند و نگاه‌ها را به سوی خود توجه دهد. دوم، در وسعت کتابخانه هر مجموعه جداگانه و به نام شخص اهداکننده نام‌گذاری و نگاه‌داری می‌شود و مورد استفاده علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. چنین روشی در این وسعت، شاید کم‌تر در کتابخانه‌ای صورت گرفته است. اما از چند مجموعه کوچک که بگذریم، نخستین مجموعه ارزشمند و کم‌نظیر مجموعه سلطانی سلطانی (شیخ‌الاسلامی بهبهانی) بود که در سال ۱۳۶۸ از سوی بازماندگان آن مرحوم به کتابخانه مرکز اهدا شد. دکتر رضا شیخ‌الاسلامی بهبهانی فرزند سلطانی سلطانی که صاحب کرسی زبان فارسی

• اسفند ۱۴۰۳ •

در اهمیت مدیریت کاظم موسوی بجنوردی

نگه‌داشت مجموعه‌ای با تفاوت‌های فکری شدید

احمد پاکجانی

مدیر بخش فقه، علوم قرآنی و حدیث و عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

دو مسئله را باید از هم جدا کرد؛ یکی بحث فن نگارش دانشنامه‌ای و دیگری بحث فن مدیریت دانشنامه‌ای است. بزرگان در فن نگارش و پژوهش دانشنامه‌های تجارب بسیار گران‌بهایی داشتند. معلمان ما بودند اما تجربه مدیریت دانشنامه‌های بسیار کم‌تر بود و شاید مثلاً کسانی مثل غلامحسین مصاحب یا احسان یارشاطر تجربه مدیریت دانشنامه را داشتند و به‌چم‌وخم کار مسلط بودند. اما چه دائرة المعارف فارسی مصاحب و دانشنامه ایران و اسلام یارشاطر از نظر حجم و نه محتوا کوچک و به‌لحاظ تعداد همکاران، افراد و رشته‌های درگیر مجموعه‌هایی جمع‌وجور بودند که چندان نمی‌شد کارهای بزرگ انجام داد. در بخش تألیفی در دانشنامه ایران و اسلام حجم بسیار کمی را تشکیل می‌داد و از نظر کیفی نیز گاهی اوقات مقالات با معیارهای دانشنامه‌های نوشته نشده بود. بعدتر که او به دانشگاه کلمبیا رفت و دانشنامه ایرانیکا را راه‌اندازی کرد، مدیریت کار، کنترل از راه دور بود و تشکیلاتی برای انجام کار به وجود نیامده بود. در نتیجه مدیریت علمی بسیار اهمیت دارد. مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی متشکل از افرادی حتی با تفاوت فکری شدید است و نگاه‌داشتن چنین مجموعه‌ای و جلوگیری از گسست آن برای مدت طولانی، به مدیریت بازمی‌گردد زیرا افراد در مجموعه‌های علمی بسیار فزّار هستند، اما آقای موسوی بجنوردی از پس این کار بسیار مهم و بزرگ برآمد.

ملاحظه‌ای بر بزرگ‌ترین هنر مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

آفرین بر این همت و اراده

حسن انوری

عضو شورای عالی علمی مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی

اراده نیرومند و پویانگی و تلاش دارندگان اراده قوی و سخت‌کوشان را از آثاری می‌توان دریافت که یادگاری برجسته و ماندنی از خود بر جای می‌گذارند. تمدن بشر نیز حاصل تلاش چنین مردان و زنانی است. کاظم موسوی بجنوردی یکی از این کسان است که تصمیم می‌گیرد کاری سترگ را به فرجام رساند و دائرة المعارفی بزرگ که نمایانگر تلاش یک ملت بزرگ در قرون متمادی باشد از خود به یادگار گذارد و این تصمیم را به اجرا می‌گذارد. وقتی که مجلدات دائرة المعارف را کنار هم می‌بینم بر این همت و اراده آفرین می‌گویم و به روان پدری که چنین پسری را پرورده درود می‌فرستم. مرکز دائرة المعارف بزرگ اسلامی در کنار آثار دیگری مانند دائرة المعارف عربی، دائرة المعارف انگلیسی، دانشنامه ایران، شاهنامه جلال خالقی‌مطلق، از افتخارات نشر مملکت ما به‌شمار می‌رود. از این‌رو دائرة المعارف بزرگ اسلامی را بزرگ‌ترین اثر انتشاراتی می‌توان دانست که تاکنون در سرزمین ما منتشر شده است و این خود ارج و اهمیت بانی آن را می‌رساند. کار سترگ بجنوردی آن است که توانسته صدها محقق و نویسنده را گرد هم آورد و کار آن‌ها را هماهنگ کند. کار گروهی در ایران هنوز چنان‌که باید جا نیفتاده و هماهنگ کردن افراد با سلیقه‌های مختلف همتی زیاد می‌طلبد و این بزرگ‌ترین هنر کاظم موسوی بجنوردی است.